

УДК 37.015.324: 378.091

О.Д. ДЖУРА (доктор філософських наук, доцент, директор)
Бурштинський енергетичний коледж Івано-Франківського
національного технічного університету нафти і газу, м. Бурштин
E-mail: Technikum@bur.if.ua

ОСВІТНІ ТРАДИЦІЇ ЯК ЧИННИК ЖИТТЄТВОРЧОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Аналізується роль освіти, як чинника життєтворчості особистості в умовах сучасних викликів глобалізованого світу; виділено основні чинники цього процесу, їх взаємозв'язок і взаємодія; напрями її еволюції у інформаційну добу та особливості реалізації в українському суспільстві.

Ключові слова: *освіта, духовна сутність освіти, життєтворчість особистості, життєвий шлях, мистецтво жити.*

Постановка проблеми. Криза сучасної освіти визначається глибокою суперечністю між класичною системою освіти та освітою професійно модернізованою. Тому цілком логічним є заклик до гуманітаризації і модернізації як наслідків надмірної технізації та вузької професіоналізації, яка склалася в останні десятиліття ХХ ст. Визначальними і незмінними принципами освіти за умов постійної трансформації суспільства фахівці визнають її сучасність, компетентність, універсальність, гуманістичність, доброзичливість [1; 2; 3]. З огляду на це сучасна система освіти України потребує переосмислення досвіду попередніх епох на новому рівні. Без залучення цього досвіду в новітню освітню практику неможливий подальший позитивний поступ нашого суспільства. Водночас реформування освіти має спиратися на різні чинники життєтворчості особистості.

Мета статті. Стаття присвячена дослідженню саме таких факторів життєтворчості – вивченню освітніх традицій. Кожне суспільство дбає про те, щоб підготувати до життя молоде покоління, що йде йому на зміну. З цією метою молоді передаються не тільки теоретичні знання і набутий практикою досвід, але й релігійні і моральні погляди. Притому розглядати розвиток освіти необхідно, виходячи із сучасної концепції громадянської освіти. Загальносуспільні соціально-політичні парадигми є визначальними для аналізу конкретно-історичного навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів. До часу утворення школи як спеціально-освітньої закладу первісною установою у стародавніх слов'ян, що брала на себе піклування про виховання молоді та наділення її необхідним для життя знанням і досвідом, – що в своїй сукупності називаємо освітою в широкому розумінні цього слова, – була родина.

В арабських письменників знаходимо деякі вказівки про виховання наших предків, коли вони жили ще окремими племенами. Виховання на той час зводилося переважно до розвитку в молоді фізичних сил і спритності та

до прищеплення їй навичок здобувати собі засоби існування і вміння захищати себе від ворогів. Батьки вчили своїх синів володіти зброєю та їздити на коні, а коли син підростав, батько садовив його на коня, давав йому в руки лук і стріли, приказуючи: «Віднині здобувай собі харч цим знаряддям, як знаєш» [4, с. 179]. З розвитком племінного устрою участь в освітній справі беруть також найстарші в роді. Розповідаючи молоді про славетні вчинки батьків і дідів, про героїчну боротьбу їх з усілякими небезпеками, вони закликали молодих слухачів іти слідом за тими прикладами. На відміну від інших поганських народів, у наших предків не було каст жерців, а тому релігійне виховання молоді лежало на батьках і найстарших у роді.

Уже в кінці VI ст. утворюється перше об'єднання східнослов'янських племен серед дулібів на Прикарпатті, а в IX ст. вже маємо три головні центри східнослов'янських племен: на півночі – Новгород, на південному заході – Київ та на північному Кавказі – Тмутаракань. Протягом X ст. закінчується процес об'єднання східнослов'янських земель навколо Києва, що стає внаслідок свого положення не тільки політичним, але й культурним центром для всієї Наддніпрянщини і суміжних з нею земель. Утворення Київської держави не внесло відразу змін в організацію освіти. Все ж можна думати, що розвиток зовнішньої та внутрішньої торгівлі у наших предків спричинився до появи у них первісних письмен. Україна має давні традиції освіти. Ще Князь Київський Володимир Великий, за словами літописця «почав брати у визначних людей дітей й давати їх у книжну науку». Перші школи були утворені при кафедральних церквах, вчителями й вихователями ставало освічене духовенство. У школах вчили читати, писати й рахувати. Основними книгами в школах були богослужбні книги, найчастіше Псалтир. Порядок навчання передбачав спершу освоєння абетки, потім окремих складів, слів, надалі йшло читання прози і поезики, в кінці переходили до вивчення граматики, вчили числа. Однак в математиці не йшли далі чотирьох арифметичних дій, які практично необхідні для лічби. Світська освіта була нижчою за релігійну, бо остання вимагала досконалого освоєння Святого Письма. Мережа шкіл княжої доби не обмежувалася Києвом, центром держави. Так відомо, що 900 р. тому Нестор-Літописець здійснив подорож до Володимира-Волинського з метою «смотренія ради училищ і поставлення вчителів» [5, с. 8]. Основою вищої науки була грецька мова, на західних українських землях вчили ще латини та німецької мови. Київський митрополит (1147-54) Климент Смолятич, талановитий письменник та філософ, писав, що в XII ст. в Україні було 300-400 вчених, які добре володіли грецькою. Згодом за короля Данила Галицького при його дворі вважалося цілком нормальним знання 5-7 мов. Найвищим орієнтиром в освіті за Великокняжої України-Руси була візантійська освіта, яка спиралася на надбання багатьох поколінь і за своїм рівнем стояла чи не найвище в тогочасній Європі. Але отримати її могли лише одиниці, які досягали Царгорода.

Великий князь Київський Ярослав Мудрий вважається фундатором

книжності, вченості і освіти в давній Україні-Русі. В «Повісті минулих літ» говориться: «Любив Ярослав книги... Зібрав скорописців багато, і перекладали вони із грецького на слов'янське письмо. Написали вони книг велику силу, ними повчаються вірні люди і насолоджуються плодами глибокої мудрості... Велика користь від навчання книжного. Книги - мов ріки, які наповнюють собою увесь світ; це джерело мудрості, в книгах - бездонна глибина... В книгах - світло мудрості...» [5, с. 21]. В 1037 році заснована перша відома в нашій державі бібліотека - Бібліотека Софійського Собору або за іншою назвою - Бібліотека Ярослава Мудрого. За оцінками ряду дослідників вона налічувала понад 950 книг. Як встановлено, більшість з них була церковними, богослужбовими. Поряд з ними в Русі-Україні поширювалися трактати з історії, філософії, права, природничих наук. Книжкові майстерні були засновані й в інших містах Київської Русі - Новгороді Великому, Чернігові, Полоцьку. Власне, на нашу думку, можна говорити про елементи просвіченої монархії часів Ярослава Мудрого. Які книги часів Київської держави були особливо відомими і популярними? По-перше, це книги Святого Письма: Євангелії, Апостоли, Псалтирі. Найдавніше Оstromислове Євангеліє виготовлена в 1056-57 рр. в Києві. З писань теологів найбільшою популярністю користувалися писання Івана Златоуста. Далі треба назвати різноманітні життєписи святих, зокрема, короткі життєписи, призначені на кожний день - «Прологи», помісячні життєписи «Минеї» та збірники життєписів святих якоїсь одної країни - «Патерики». Світський характер мали Збірники Святослава та збірки «золотих думок», запозичених з різних джерел - так звані «Бджоли», а також, почасти перекладні повісті «Варлаама і Йосафата», «Александрія», «Індійське царство», «Троянська війна» та ін. Їх читали церковнослужителі, світські люди при дворі, княжі сім'ї, їх освічене оточення тощо. Але при всьому цьому все ж українська освіта та наука тих часів була вочевидь менш розвиненою ніж європейська, зокрема, візантійська. Не досягаючи їх вершин освічені люди Київської держави в основному займаються перекладами і вивченням відомих праць (наприклад, підручників «Фізіолог» та «Шестиднев» - з грецької). Але повних перекладів класичних грецьких, римських та ін. філософів тоді в Україні ще не було. Окремі виїмки зустрічаються з Платона, Аристотеля. Оригінальних досягнень у філософії за Княжої доби в Україні також невідомо, так само як і у природничих науках, а також мовознавстві. Все це вимушувало допитливих слов'ян шукати знання «на чужому полі», вбирати його з чужих джерел. Європейська орієнтація, вивчення і наслідування кращих зразків науки та мистецтва - такі характерні риси освіти в Україні того часу. До речі, й сама нова назва нашої країни - «Україна» (в перекладі: U-land) може бути продовженням (відбиттям) європейської традиції - порівняймо її з європейськими назвами країн: Po-land, Eng-land, Deutsch-land, Ho-lland та ін.

Отже, резюмуючи ці короткі тези про вітчизняну освіту розглядуваного періоду, треба виділити такі принципи, характерні риси освіти доби Великокняжої України-Руси. По-перше, це відкритість до світу, Освітні традиції як чинник життєтворчості особистості

активне вбирання, запозичення і використання для освіти набутоків та знань інших народів. Елементами, фактами, які ілюструють цю відкритість є орієнтація в освіті на її полімовність при грецькій доміні, широка перекладацька діяльність освітніх центрів. По-друге, у вітчизняній освіті того часу чітко простежується європейська орієнтація, прив'язка до християнських цінностей. По-третє, попри доміну церковного освітнього середовища простежуються і сильні компоненти світської освіти. Київська Русь, знесилена татаро-монгольською навалою, втратила свою могутність. А з часу прилучення Волині та Наддніпрянщини до Литви (1377 р.) і Галичини до Польщі (1387 р.) сплюндровані українські землі стали здобиччю литовських, польських та угорських феодалів. В умовах поневолення, насаджування католицької віри, національного гноблення, освіта занепадає. Діти української знаті та заможного міщанства потяглися до католицьких освітніх закладів. На освітню справу тогочасної України справили певний вплив епоха європейського Відродження і Реформації. Так, в Україні з'являються протестантські школи, найвідомішими з яких були соцініанські та кальвіністські навчальні заклади в Дубецьку, Хмільнику, Кисиліні, Гощі, Берестечку та інших містах. З кінця XVI ст. відкриваються початкові та підвищені школи, засновниками яких були братства – братські школи. Братчики вели боротьбу проти вищого католицького духівництва, організували школи, будували шпиталі, православні церкви, видавали українські книжки і підручники. В основу діяльності братств було покладено ідеологію просвітництва. Першою братською школою підвищеного типу в Україні стала школа Львівського братства (1586). У школах запроваджувалися елементи класно-урочної системи, а також різні методи навчання: пояснення, бесіда, самостійна робота, диспут, взаємне навчання. Для закріплення навчального матеріалу широко використовувалося повторення. За порядком у школі, поведінкою учнів і виконанням домашніх завдань наглядали призначені на кожний тиждень учні, а також їхні батьки. Віддаючи своїх дітей до школи, батьки підписували з ректором договір, яким визначалися обов'язки школи і батьків. Освітню справу на українських землях за вказаний тут період – від половини XIII до половини XVI ст. – можна було б стисло охарактеризувати так: вищі верстви українського громадянства, спонукані привілеями шляхетського стану, почали швидко і помітно підпадати під вплив польської культури та користуватися польською мовою, залишаючи рідну мову та церковну школу лише для простолюття. Цей розрив вищих верств українського громадянства з його основним ядром спричинився до ослаблення розвитку української культури, що особливо виявилось як у відсутності середньої і вищої української школи, так і її занепаді оригінальної літературної творчості. Не треба забувати, що в XIII-XIV ст. староруська культура сама зближалася до західної культури ще перед прилученням Галичини до Польщі, а Волині – до Литви; що шкільництво на українських землях і українська культура до половини XVI ст. підтримувалася нижчою верствою українського громадянства, – народними

масами та нижчим духовенством, яким власне і завдячує той освітній рух, що веде свій початок від другої половини XVI ст. [4, с. 54].

На цей період припадає діяльність полеміста, талановитого педагога Мелетія Смотрицького (1572–1633), у творах якого набули розвитку прогресивні педагогічні ідеї. Він був ректором Київської братської школи, згодом – викладачем Києво-Могилянської академії. Написав 18 творів, у яких звучать ідеї патріотичного виховання, заклики до боротьби проти соціального і національного гноблення, поширення освіти серед народу. Найпопулярнішою з них була «Грамматика словенська». За цим підручником навчався М. Ломоносов, ним послуговувалися у Московській Слов'яно-греко-латинській академії, у школах України та Білорусі. Прогресивними педагогічними ідеями пронизані твори вітчизняного діяча освіти Єпіфанія Славинецького (р.н. невід. – 1675). Він перекладав навчальну літературу з медицини, географії, мистецтва, був автором багатьох підручників. Найбільший інтерес для педагогіки становить його твір «Громадянство звичаїв дитячих». У Західній Україні було здійснено кілька шкільних реформ: 1777 р. – за наказом Марії Терези, 1781 р. – Йосифа II, але наприкінці XVIII – на початку XIX ст. під тиском впливових польських кіл українське шкільництво скорочується. Не сприяла поліпшенню народної освіти реформа 1777 р., згідно з якою передбачалося відкриття в селах однокласних церковно-парафіяльних, у невеликих містах – тривіальних, а у великих – нормальних шкіл. Для її реалізації бракувало і вчителів, і підручників, і коштів. У 1785 р. в усіх закладах запроваджено німецьку мову навчання. Українська мова залишилась лише в церковно-парафіяльних школах. Єдиний на той час вищий навчальний заклад на західноукраїнських землях – Львівський університет (1661), будучи недоступним для простих людей, недостатньо сприяв освіті українців. У Лівобережній Україні, яка відійшла до Росії, шкільна справа розвивалась як одна із складових загальнодержавної освітньої системи. Початкові школи були однією з найпоширеніших форм навчання дітей. У другій половині XVIII ст. на школи України поширюється русифікаторська політика царського уряду. З середини XVIII ст. розвивається початкова освіта в Запорозькій Січі. Окрім загальноосвітніх шкіл, тут існували спеціальні школи (школа підготовки полкових старшин, військових канцеляристів та ін.), а також Головна Січова школа, в якій вивчали піїтику, риторіку, математику, географію, астрономію, військову справу. Ф. Прокопович був прихильником прогресивних методів навчання, запровадив новий науково-історичний метод викладання богословської науки – вивчення історії релігії. Він вимагав свідомого, наочного, доступного, систематичного вивчення матеріалу. Вважав, що підручники для широкого загалу мають бути написані простою, доступною мовою.

Григорій Савич Сковорода (1722–1794) – видатний український педагог, поет, мандрівний філософ, представник етико-гуманістичного напрямку вітчизняного просвітництва. Навчався в Києво-Могилянській академії, поглиблював знання за кордоном. У вихованні Г. Сковорода

Освітні традиції як чинник життєтворчості особистості

пропонував такі методи, як бесіда, роз'яснення, поради, приклади, радив виховувати не тільки словом, а й ділом, переконанням, привчати дітей критично аналізувати свої вчинки, дотримуватися суворого режиму, уникати надмірностей. Він належно оцінив працю вчителя, висував до нього високі вимоги, зокрема до його знань, благородства, любові до дітей, до своєї справи. Вчитель повинен бути прикладом для інших в усьому, вміти володіти голосом, викладати «прилично, тихо й без крику». Перші гімназії в Україні з'явилися в Харкові, Чернігові, Катеринославі, Новгороді-Сіверському, Полтаві, Херсоні. У Харкові, Полтаві та Одесі було засновано інститути шляхетних дівчат. У 1805 р. у Харкові відкрився перший в Україні університет, який відіграв значну роль у розвитку культури, науки, освіти і школи. У Правобережній Україні школи працювали за окремим статутом: парафіяльні училища були у віданні католицького духовництва і чернечих орденів; існували примітивні сільські школи, де учнів навчали дяки (в одній із них навчався Тарас Шевченко). На землях Східної Галичини і Буковини школи було полонізовано і онімечено. В 1805 р. «руські» школи передані латинській консисторії, а вже з 1817 р. навчання в них дозволялося тільки польською мовою. Українською мовою можна було навчати тільки в приватних школах. У 1848 р. під впливом буржуазно-демократичної революції австрійський уряд дозволив навчання в школах українською мовою, проте польське панство цілком проігнорувало це право.

Наприкінці XIX ст. кількість початкових шкіл у підросійській Україні зросла у 12 разів (порівняно з серединою століття), однак вони не задовольняли потреби народу в початковій освіті. Рівень грамотності населення на цей час становив 15–20%. Якість навчання у народних школах була низькою. Відповідно до прийнятого у 1864 р. «Статуту гімназії і прогімназії», встановлювалися класичні та реальні гімназії (замість повітових училищ) – неповні середні навчальні заклади. В Україні гімназії поширювалися повільно, їх було замало, щоб задовольнити потреби навіть половини бажаючих до них вступити. Доступ обмежувався і через високу плату за навчання. Стан вищої освіти в Україні був також вкрай незадовільний. На початку XX ст. усі вищі навчальні заклади зосереджувалися лише в Києві, Харкові, Одесі й Катеринославі. У підросійській Україні в усіх початкових і середніх школах навчали російською мовою за навчальними планами і програмами, що діяли по всій Росії. На західноукраїнських землях у середині XIX ст. структура початкових шкіл залишалася такою ж, як і раніше: парафіяльні, тривіальні та головні. Середню освіту давали гімназії та реальні школи. Австрійський уряд під тиском революції 1848 р. був змушений прийняти конституцію і дати певні полегшення народам, що населяли імперію.

Остаточо радянська влада в Україні встановилася в грудні 1919 р. Спершу українські більшовики не мали чіткого плану розбудови системи освіти в Україні й усю свою діяльність спрямували на ліквідацію старої системи освіти, відокремлення школи від церкви, формування нового апарату управління освітою. Нову українську систему освіти вони

Джура О.Д., 2013

намагалися будувати за російським зразком. У травні 1919 р. було видано «Положення про єдину трудову школу УРСР», в основу якого було покладено чинне в Радянській Росії «Положення про єдину трудову школу». Воно передбачало запровадження безплатного і спільного навчання дітей обох статей з восьми років; загальноосвітній і політехнічний характер освіти, заборону релігійного виховання; запровадження продуктивної праці дітей. Скасовувалися перевідні та випускні іспити, домашні завдання, п'ятибальна система оцінювання знань. У роки війни (1941–1945) радянське шкільництво в Україні спрямовувало зусилля передусім на збереження школи і перебудову її роботи відповідно до умов воєнного часу. Вже на початку війни було евакуйовано у східні райони дітей, вчителів, дитячі будинки, технікуми, вищі навчальні заклади разом зі студентами і викладачами. Було ухвалено низку важливих для розвитку шкільництва рішень: дітей до школи приймали з 7-річного віку; запроваджувалося роздільне навчання хлопчиків і дівчаток (проіснувало до 1954 р.); з'явилися нові типи навчально-виховних закладів (школи робітничої і селянської молоді, суворовські та нахімовські училища); відкривалися дитячі будинки для дітей-сиріт; запроваджувалися обов'язкові випускні іспити, нагородження випускників-відмінників золотою і срібною медалями тощо. Після війни розгорнулася робота з відновлення роботи школи на всій території України. У 1949 р. здійснено перехід до загальної обов'язкової семирічної освіти, у 1956 р. з'являється новий тип школи – школа-інтернат. 24 грудня 1958 р. було прийнято закон «Про зміцнення зв'язку школи з життям та про дальший розвиток системи народної освіти в СРСР», яким передбачався перехід на обов'язкову 8-річну освіту для дітей віком від 7 до 15–16 років; основний тип середньої загальноосвітньої трудової політехнічної школи з виробничим навчанням (11-річні: 8 класів + 3 роки для здобуття повної середньої освіти та професійної підготовки). З 1964 р. середня школа стала 10-річною. У 1966 р. скасовано обов'язкову професійну підготовку в загальноосвітніх школах. Починаючи з сьомого класу, вводяться факультативні курси з окремих навчальних предметів. З 1972 р. здійснюється перехід до обов'язкової середньої освіти. У 1984 р. було прийнято основні напрями шкільної реформи, що передбачала підвищення якості освіти й виховання. Згодом було здійснено перехід на навчання дітей з 6-річного віку та на 11-річний термін шкільного навчання; змінювалася структура загальноосвітньої школи (початкова – 1–4 класи, неповна середня – 1–9 класи, середня школа – 1–11 класи); зменшувалася наповнюваність 1–9 класів до 30, 10–11 – до 25 учнів. Проте через економічну кризу в країні ці реформи загальмували.

Україна успадкувала від Радянського Союзу добре відому в світі систему освіти, яка забезпечувала високий рівень масової грамотності та якісну підготовку з технічних і природничих дисциплін. Досі наші фахівці їдуть працювати в інші країни, проте в Україні їхні знання не знаходять застосування. Тому освітня політика має передбачати не тільки збереження наявного освітнього потенціалу, але й його перетворення на чинник

Освітні традиції як чинник життєтворчості особистості

розвитку суспільства. Для цього потрібно провести критичний аналіз нинішнього стану системи освіти з урахуванням світових тенденцій та виходу української освіти на світові ринки освітніх послуг. Освіту розглядали як монополію держави і як засіб для забезпечення потреби тоталітарного режиму в працівниках. За радянських часів освіта підтримувала ідеологію протистояння із Заходом, тому її система управління, організаційні засади і зміст не дозволяли навіть думати про світову чи європейську інтеграцію. Україна успадкувала цю тоталітарну за характером освіту, що склалася як замкнута, закрита система. Радянська система освіти мала низку відмінностей від освітніх систем демократичних країн: способи здобуття освіти, процедури надання вчених ступенів відрізнялися від прийнятих в інших країнах стандартів і процедур; хоча офіційна ідеологія проголошувала «боротьбу за мир», насправді країна нарощувала гонку озброєнь. Зрозуміло, що за таких умов у системі освіти держава більше уваги приділяла науково-теоретичному знанню і точним наукам. Цей розподіл пріоритетів призвів до занепаду у викладанні гуманітарних і соціальних дисциплін, які перебували під жорстким ідеологічним контролем; держплан видавав замовлення на кількість та спеціальності майбутніх фахівців, а потім через розподіл забезпечував випускників навчальних закладів робочими місцями. Така схема підтримувала соціальну стабільність, але водночас паралізувала можливості освітньої системи самостійно реагувати на зміни в економічному середовищі; державний диктат щодо змісту і форм викладання, насаджування єдиних організаційних засад не залишали місця для громадського контролю і публічного обговорення альтернатив. Освітня наука не порушувала проблем управління; ідеологія однаковості офіційно не визнавала відмінностей у соціальному та економічному становищі громадян. Тому такої нерівності, хоч фактично вона й існувала, освіта не враховувала; через нехтування регіональними, релігійними особливостями спільнот, а також етнічними, соціальними і культурними відмінностями індивідів у країні не було вибору навчальних програм, знизилися вимоги до змісту освіти.

Радянська система освіти мала потужну інфраструктуру і функціонувала досить ефективно, забезпечуючи високий рівень знань у галузі точних наук і відданість комуністичним ідеям серед більшої частини населення радянських республік. Але така система могла існувати тільки в тоталітарному режимі, для підтримки якого її, власне, й було створено. Одна з характерних рис такої системи освіти - авторитарність в ухваленні урядових рішень: «згори» спускали «суспільне замовлення», ідеологічні доктрини унеможлилювали комунікацію у виробленні освітньої політики, оскільки держава забороняла незалежну громадську думку і публічну опозицію. Такий підхід, природний для тоталітарного режиму, стає суттєвою перешкодою під час переходу до демократичного суспільства. Після проголошення в Україні незалежності система освіти, що не зазнала кардинальних змін, дедалі більше перешкоджає становленню відкритого

Джура О.Д., 2013

суспільства. Склалася парадоксальна ситуація: держава вже не несе відповідальності за забезпечення випускників робочими місцями, але й досі контролює зміст і організацію освіти. За умов глобалізації та інформаційної революції, коли в економіці поступово формуються конкурентні відносини, система освіти, створена для виконання специфічних завдань радянського режиму, не виконує своєї суспільної функції. Певна річ, варто зберегти позитивні риси нинішньої системи освіти. Однак, цілковита залежність від радянської спадщини становить неабияку загрозу для українського суспільства. Тому відбувається поступовий відхід від неї, впровадження інновацій в освіті, запозичення та засвоєння європейського досвіду.

У сучасному світі, який ввійшов у третє тисячоліття, розвиток України визначається у загальному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури: парламентаризм, права людини, права національних меншин, лібералізацію, свободу пересування, свободу отримання освіти будь-якого рівня та інше, що є невід'ємним атрибутом громадянського демократичного суспільства. Для України, у культурно-цивілізаційному аспекті, європейська інтеграція – це входження до єдиної сім'ї європейських народів, повернення до європейських політичних і культурних традицій. Як свідомий суспільний вибір перспектива європейської інтеграції – це вагомий стимул для успіху економічної і політичної трансформації, що може стати основою національної консолідації. Європейська інтеграція, таким чином, стає ключовою ланкою відкриття України світу, переходу від закритого тоталітарного до відкритого демократичного суспільства. З метою реалізації стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України у європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для набуття Україною членства у Європейському Союзі Указами Президента України затверджена Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу. Основними напрямками культурно-освітньої і науково-технічної інтеграції визначено впровадження європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширення власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС [6, с. 4]. Кожній історичній добі властиві свої проблеми та завдання. Наприкінці ХХ століття в Україні розпочалася нова історична доба – доба здобуття незалежності, справжньої незалежності, не лише де-юре, а й де-факто.

Висновки. Спробуємо узагальнити ці завдання, надати їм конкретного звучання в сучасному історичному контексті. Існує необхідність забезпечити високу функціональність людини в умовах, коли зміна ідей, знань і технологій відбувається набагато швидше, ніж зміна покоління людей; потреба у віднайдені раціональних схем співвідношення між лавиноподібним розвитком знань, високих технологій і людською здатністю їх творчо засвоювати [7, с. 158]. Треба забезпечити оптимальний баланс між локальним і глобальним з тим, щоб людина, формуючись як патріот своєї країни, усвідомлювала реалії глобалізованого світу, була здатною жити і Освітні традиції як чинник життєтворчості особистості

діяти в ньому, нести свою частку відповідальності за нього, бути не тільки громадянином країни, а й громадянином світу. Повинно бути сформульовано на загальносуспільному й індивідуальному рівнях розуміння найвищої цінності – людини, її права стати і залишатися собою відповідно до своїх природних здібностей, що лише й зможе забезпечити високий демократизм суспільства. Повинен бути продовжений процес формування в людини здатності до свідомого й ефективного функціонування в умовах небувалого ускладнення відносин у глобалізованому, інформаційному суспільстві, зростання комунікативності життя та інформаційної насиченості середовища життєдіяльності. Мінімізація асиметрії між матеріальністю і духовністю, культивування у кожної особистості піднесеної думки та духу відповідно до національних традицій і переконань, формування конструктивізму як основи життєвої позиції, утвердження культури толерантності.

Список використаної літератури:

1. Семаков Г. Болонський процес – структурна реформа вищої освіти на європейському просторі / Г. Семаков // Освіта і управління. – 2005. – № 3-4. – С. 165-168.
2. Товажнянський Л.Л., Сокол Є.І., Клименко Б.В. Болонський процес: цикли, ступені, кредити / Л. Товажнянський, Є. Сокол, Б. Клименко. – Х.: Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», 2004. – 143 с.
3. Толлок В., Васильєва О. Особливості реалізації основних принципів Болонської декларації в Україні / В. Толлок, О. Васильєва // Освіта і управління. – 2005. – № 3-4. – С. 161-165
4. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С. Сірополко. – Київ: Наукова думка, 2001. – 912 с.
5. Повість временних літ // Вітчизна. – № 3. – 1980. – С. 21-91.
6. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес: Матеріали до першої лекції / Уклад. М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, К.М. Левківський, Ю.В. Сухарніков; [відп. ред. М.Ф. Степко]. – К. : Науково-методичний центр вищої освіти Міністерства освіти і науки України, 2004. – 24 с.
7. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Semakov G. Bologna Process – Structural Reform of Higher Education on European Space / G. Semakov // Education and Management. – 2005. – № 3-4. – S. 165-168.
2. Tovazhnyanskiy L.L., Sokol E.I., Klimentko B.V. Bologna Process: Cycles, Degrees, Credits / L. Tovazhnyanskiy, E. Sokol, B. Klimentko. – Kharkiv: the National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», 2004. – 143 s.
3. Tolok V., Vasilyeva O. Particularity of Realization of Bologna Declaration Basic Principles in Ukraine / V. Tolok, O. Vasilyeva // Education and Management. – 2005. – № 3-4. – S. 161-165
4. Siropolko S. Education History in Ukraine / S. Siropolko. – K.: Scientific Thought, 2001. – 912 s.
5. A Story of the Temporal Years // Fatherland. – 3. – 1980. – S. 21-91.
6. Modernization of Higher Education of Ukraine and Bologna Process: Materials to the First Lecture / M.F. Stepko, Y.Y. Bolyubash, K.M. Levkivskiy, Y.V. Sukharnikov; [goal editor M.F. Stepko]. - K. : Scientifical Methodical Center of HigherEducation of Department of Education and Science of Ukraine, 2004. – 24 s.
7. Kremen V.G. Education and Science in Ukraine – Innovative Aspects. Strategy. Realization. Results / V.G. Kremen. – K.: Deed, 2005. – 448 s.

А.Д.ДЖУРА

Бурштинский энергетический колледж Ивано-Франковского национального технического университета нефти и газа, г. Бурштин

E-mail: Technikum@bur.if.ua

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТРАДИЦИИ КАК ФАКТОР ЖИЗНЕТВОРЧЕСТВА ЛИЧНОСТИ

Анализируется роль образования, как фактора жизнетворчества личности в условиях современных вызовов глобализующего мира; выделены основные факторы этого процесса, их взаимосвязь и взаимодействие; направления его эволюции в информационное время и особенности реализации в украинском обществе.

Ключевые слова: образование, духовная сущность образования, жизнетворчество личности, жизненный путь, искусство жить.

O. DZHURA

Burshtyn Power College of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Burshtyn

E-mail: Technikum@bur.if.ua

EDUCATIONAL TRADITIONS AS THE CAUSE OF PERSONAL LIFE CREATIVE WORK

The thesis analyses the role of education as the cause of personal life creative work in the context of modern challenges of globalized world. It distinguishes basic causes of this process, their correlation and interaction; directions of educational evolution at the informational age and implementation features in Ukrainian society.

Key words: education, spiritual essence of education, personal life creative work, lifeline, the art of living.

Стаття надійшла до редколегії 23.12.12

Прийнята до друку 27.12.12